

Львівська комерційна академія

Кафедра міжнародних економічних відносин

Лекція 1. Поняття дипломатії та дипломатичної служби.

Дисципліна «Дипломатична та консульська служба»

Викладач: доц. Шайда О.Є.

Львів-2014

ПЛАН

- 1. Дипломатія, її роль та завдання в міжнародних відносинах.
- 2. «Стара» та «нова» дипломатія. Їх особливості.
- 3. Напрями «нової» дипломатії.
- 4. Предмет і завдання дисципліни «Дипломатична та консульська служба».

1. Дипломатія, її роль та завдання в міжнародних відносинах.

- **Diploma** – з грец. *подвійні дощечки*.
- 1645 р. – в Англії вперше використовується слово “*дипломатія*”.
- 1693 р. – Г. Лейбніц в праці “Зведення дипломатичного права” вживає лат. слово “*diplomaticus*” – “той, що стосується міжнародних відносин.
- 1716 р. – Ф. де Кальєр у книзі “Про способи ведення переговорів з монархами” вживає термін “*дипломатія*” у сучасному розумінні.

Визначення *дипломатії* за тлумачним СЛОВНИКОМ

- Діяльність уряду та спеціальних органів зовнішніх зносин щодо здійснення зовнішньої міжнародної політики держави, а також захисту інтересів держави за кордоном.
- Тонкий розрахунок, хитрування, спрямовані на досягнення якої-небудь мети.

Термін *дипломатія* найчастіше вживається у
наступних значеннях:

- державна діяльність у сфері зовнішніх зносин;
- сукупність установ та осіб, які займаються державною діяльністю у сфері зовнішніх зносин;
- професія дипломата.

- **Е. Сатю:** “Дипломатія – це застосування розуму і такту у веденні офіційних стосунків між урядами незалежних держав...”
- **Г. Мартенс:** “Дипломатія – наука про зовнішні зносини чи закордонні справи держави, а в більш вузькому розумінні – наука чи мистецтво переговорів”
- **Ж. Камбон:** “Дипломатична діяльність – мистецтво ведення переговорів та пошук способів, які б не дозволили у відносинах між народами не вдаватися до застосування крайнього засобу – сили”

Визначення *дипломатії* за “Дипломатическим словарем” (Росія)

- *Дипломатія* - це засіб здійснення зовнішньої політики держави, що являє собою сукупність невоєнних практичних заходів, прийомів та методів, які застосовуються з урахуванням конкретних умов і характеру завдань, що вирішуються, офіційна діяльність глав держав та урядів, міністрів закордонних справ, дипломатичних представництв за кордоном, делегацій на міжнародних конференціях по реалізації цілей і завдань зовнішньої політики держави, захисту прав та інтересів держави, її установ та громадян за кордоном.
- *Дипломатія* - це наука міжнародних відносин та мистецтво ведення переговорів керівниками держав та урядів та спеціальними органами зовнішніх зносин; - це участь дипломатів у визначенні курсу зовнішньої політики країни і втілення її в життя мирними засобами.

Критеріальні ознаки дипломатії:

- належність до сфери міжнародних відносин, сфери зовнішньої політики держави;
- застосування переговорів як основного інструмента облаштування мирними засобами міждержавних стосунків;
- наявність інституту державних службовців-дипломатів, які безпосередньо ведуть переговори і виконують всі інші функції, передбачені статутом дипломатичної служби кожної держави.

Форми дипломатичної діяльності держави:

- повсякденне представництво держави за кордоном, яке здійснюють її посольства та місії;
- участь представників держави в діяльності різних міжнародних організацій та установ;
- дипломатичні конференції, наради та семінари;
- дипломатичне листування;
- підготовка та укладання двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів та угод;
- висвітлення в пресі позиції уряду стосовно тих чи інших зовнішньополітичних питань, публікація офіційної інформації про важливі міжнародні події, офіційне видання міжнародних актів та документів.

Російський дипломат В.І. Попов:

- “...для загалу дипломатія – мистецтво обману та інтриг, царство умовностей та протоколу, розкішного життя та неробства”.
- “Я відчуваю, що нас осуджують, але не за те, що ми насправді собою являємо, а на основі того, що люди звикли думати про нас”

2. «Стара» та «нова» дипломатія, їх особливості.

- Точкою поділу між “старою” та “новою” дипломатією вважається *I світова війна*.

Зміни в міжнародних відносинах після I та II світових воєн:

- утворились перші міжнародні організації, які повинні були запобігати виникненню воєн (Ліга Націй та ООН);
- з'явилися умови для більшої відкритості дипломатії та активнішої участі держав в міжнародних відносинах;
- зросла кількість держав на міжнародній арені;
- серед існуючих держав монархій стало менше, а республік більше;
- громадськість набула більшої ваги в політиці;
- широкого впровадження набули засоби зв'язку та масової інформації.

Ліга Націй

Томас Вудро Вільсон

Створена з метою розвитку співробітництва, досягнення миру і безпеки між народами на Паризькій мирній конференції в 1919-20.

LEAGUE OF NATIONS

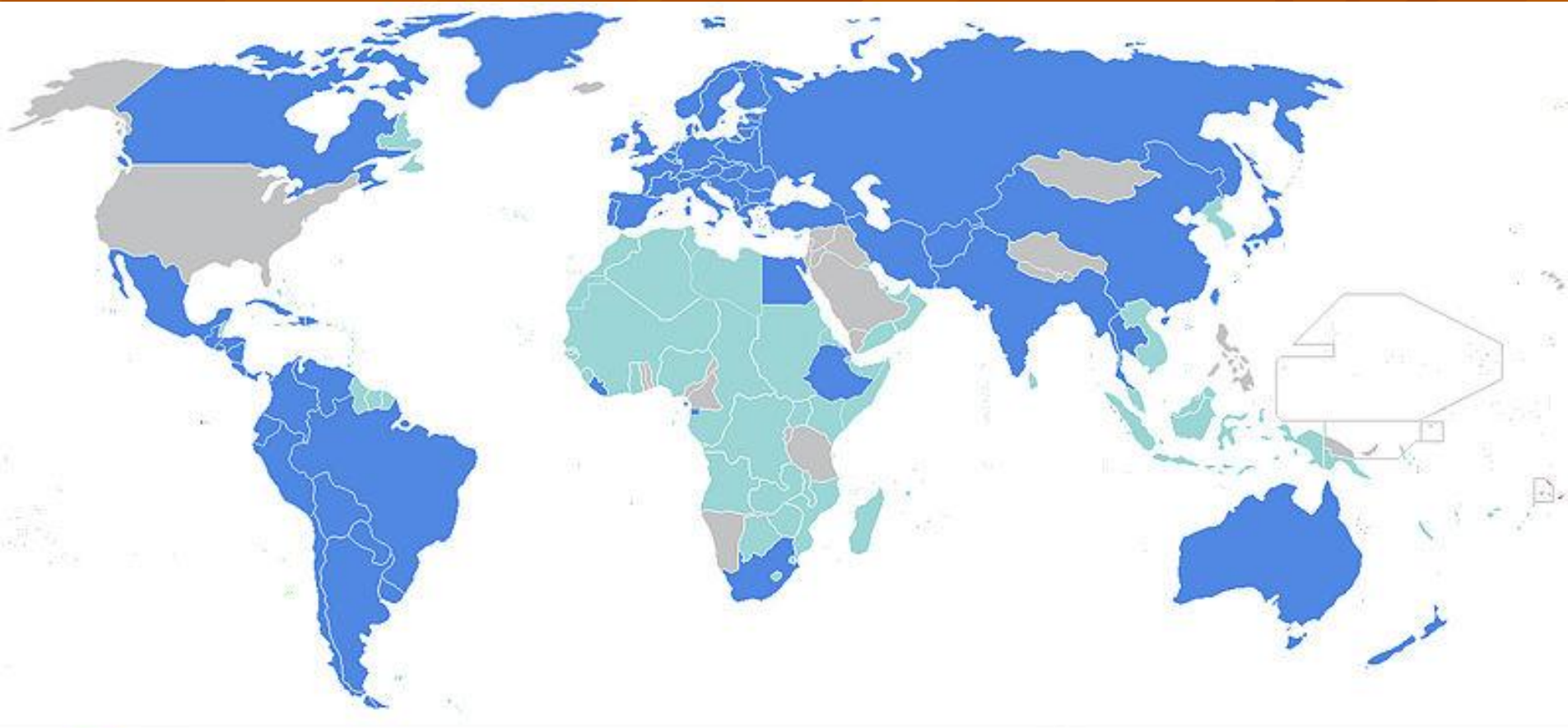
SOCIETE DES NATIONS

Засідання Ліги Націй

Палац засідань Ліги Націй у Женеві

Мапа Ліги Націй

- Держави, що були членами Ліги Націй
- Держави, які не були членами Ліги Націй
- Колонії держав, які були членами Ліги Націй

Штаб-квартира ООН

Засідання Ради Безпеки ООН

ООН була заснована 24 жовтня 1945 року

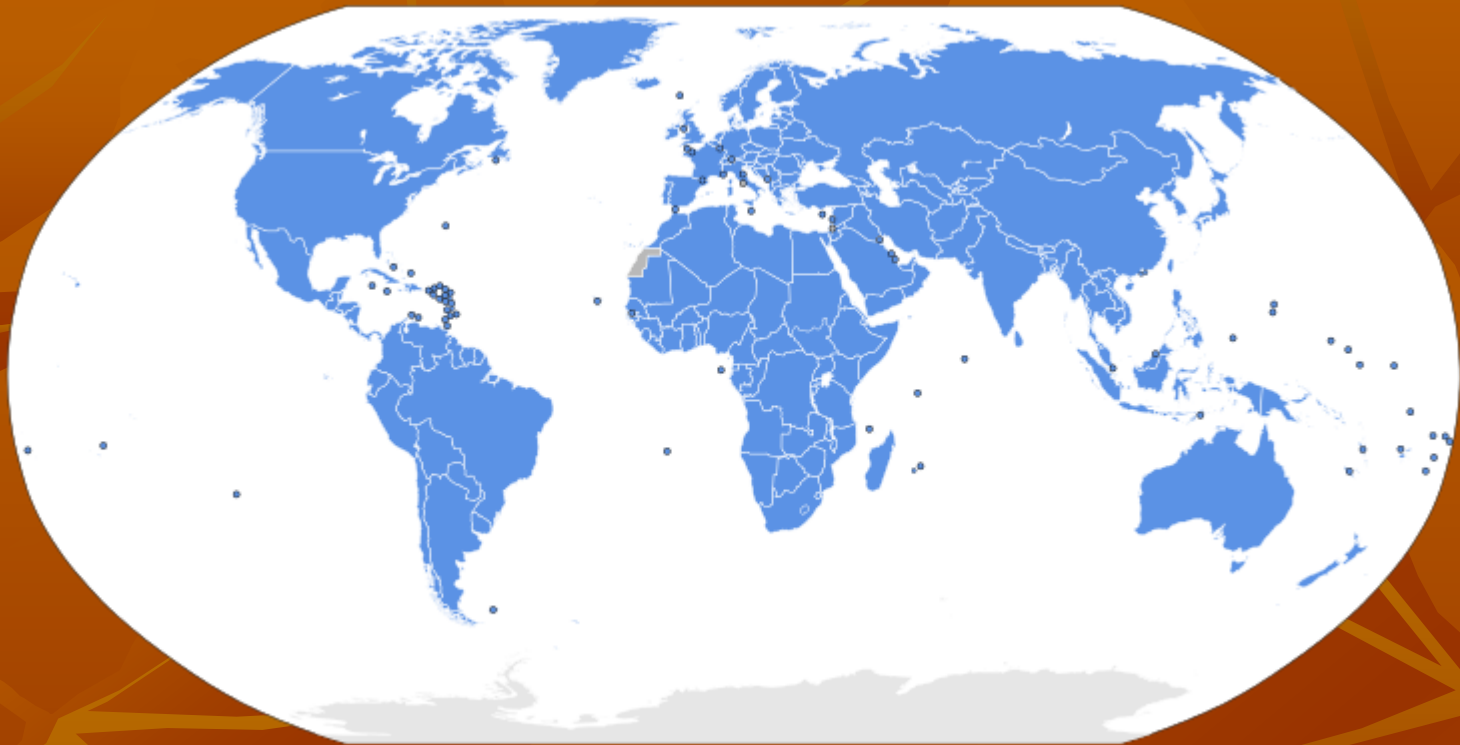
Членами ООН є 193 держави

В наш час більше 100 000 миротворців
ООН приймають участь у 16
миротворчих операціях

Офіційними мовами ООН є англійська, арабська,
іспанська, китайська, російська і французька.

Мапа членів ООН

Характерні риси «старої» дипломатії:

- стара дипломатія (дипломатія палаців) носила деспотичний характер, оскільки всі дипломатичні проблеми вирішувались монархом або його найближчим оточенням;
- «стара» дипломатія базувалась на принципі рівноваги сил (в Європі жодна держава не мала переважати іншу за силою);
- використання в дипломатичній діяльності хитрощів, обману та інтриг;

Генрі Уоттон : “Дипломат – це чесна людина, послана за кордон, аби брехати на користь своєї країни”

- приховування інформації та свідомо дезінформація;
- сповільнена передача інформації, що пояснювалось недосконалістю засобів зв'язку.

Характерні риси «нової» дипломатії:

- світовий характер на відміну від європейського характеру «старої» дипломатії;
- відкритий характер міждержавних стосунків, який ґрунтувався на основі довіри та відвертості партнерів;
- оперативність - в сучасних умовах від посольств вимагається негайна інформація, швидкий її аналіз та вироблення рекомендацій;
- вироблення науково обґрунтованої лінії дипломатії держави:
(дипломати зобов'язані:
 - 1) вміти прогнозувати події (інформація, яку вони готують, повинна мати випереджувальний характер);
 - 2) пропонувати науково-обґрунтовані рекомендації;
- інформатизація дипломатичної діяльності;
- охоплення дипломатією, крім політичної сфери, інших сфер суспільного життя, таких як економіка, наука, культура, екологія та технологія. Це спричинило зростання кількості контактів між країнами на рівні урядів, міст, підприємств, громадських організацій, туризму, студентського та наукового обміну.

2010-02-10

у Копенгагені відбувся саміт з питань спільної діяльності
світового співтовариства у кліматичній сфері за участі
представників 193 країн

2012-05-30 Українські дипломати виграли турнір в Австрії на честь Євро-2012

Команда посольства України в Австрії виграла кубок товариського футбольного турніру між дипломатичними представництвами в Австрії країн-учасниць Євро-2012. Наша команда обіграла у фінальному поєдинку команду посольства Росії.

3. Напрями «нової» дипломатії.

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин на дипломатичні служби всіх країн світу впливатимуть:

- **глобалізація та взаємозалежність у міжнародних відносинах;**
- **економізація міжнародних відносин;**
- **інформаційна та комунікаційна революція.**

Формування сучасної системи міжнародних відносин обумовило виникнення нових напрямів у дипломатичній діяльності.

Напрями “нової” дипломатії

- 1. Багатостороння дипломатія.
- 2. Спеціальні дипломатичні місії.
- 3. Економічна дипломатія.
- 4. “Човникова” дипломатія.
- 5. Зустрічі на вищому рівні.

1. Багатостороння дипломатія.

Причиною появи багатосторонньої дипломатії стало зіткнення на міжнародній арені інтересів одразу багатьох учасників міжнародних відносин, викликане зростанням взаємозалежності світу та розвитком глобалізації. До I світової війни дипломатична діяльність здійснювалася на двосторонніх основі шляхом обміну посольствами.

Вестфальський мир 1648 був найбільш представницькою нарадою в історії Європи: на ньому були присутні делегації 140 суб'єктів Священної Римської Імперії і 38 інших учасників

У 20-21ст. багатостороння

дипломатія здійснювалась в рамках:

- міжнародних універсальних або регіональних організацій;
- конференцій і комісій, які скликаються або створюються для розв'язання проблем;
- багатосторонніх зустрічей на вищому рівні;
- в рамках діяльності посольств.

У Мюнхені відкрилася Міжнародна конференція з безпеки 31 січня 2014

Віталій Кличко під час дискусії в рамках Міжнародної конференції з безпеки в Мюнхені. 1 лютого 2014 року

На міжнародній гуманітарній конференції щодо Сирії, місто Кувейт, 15 січня 2014 року

**Міжнародна мирна конференція
з Сирії «Женева-2» 22 січня 2014**

2012-11-27

В Катарі стартувала міжнародна конференція ООН по зміні клімату

20 червня 2012 р. в м.Ріо-де-Жанейро (Бразилія) відкрилася Конференція ООН зі сталого розвитку

2. Спеціальні дипломатичні місії.

- Починаючи з другої половини 20-го ст., поряд з використанням постійних посольств країни досить активно починають обмінюватися послами з особливих питань для ведення переговорів від імені глави держави, прем'єр-міністра або міністра закордонних справ.
- Спеціальна місія є тимчасовим представництвом інтересів країни і направляється однією державою за умови взаємної згоди двох держав.
- Завдання, які ставляться перед спеціальною місією порівняно з завданнями постійних дипломатичних представництв мають обмежений характер, чітко обмежену мету.

- У 1969 р. у грудні на засіданні комісії ООН було прийнято *Конвенцію про спеціальні місії*.
- Як правило, послы з особливих питань обираються з числа відомих в країні діячів для виконання важливих і часто делікатних доручень. Вони користуються повною довірою глави держави, що сприяє їх впливовості в ході переговорів.
- Раніше послів з особливими дорученнями відправляли США та інші великі держави.

Спеціальний представник президента Росії з міжнародної культурної співпраці Михайло Швидкой, колишній міністр культури

Спеціальний представник України з питань Близького Сходу та Африки Геннадій Латій

Спеціальний представник польського президентства в Раді Європейського Союзу та колишній президент Польщі Олександр КВАСНЄВСЬКИЙ

Професійні дипломати часто критично оцінюють діяльність спеціальних місій, вважаючи, що:

- призначення спеціальних представників знижує впливовість постійних дипломатичних представників, знімає з них відповідальність за наслідки критичних ситуацій;
- “додаткові візити” спеціальних представників постійні послы розглядають як вияв недовіри до їх професійності.

З іншого боку, призначення таких представників фактично означає особливу увагу до країни їх перебування, притягує увагу ЗМІ. Це розширює поле діяльності постійних послів, оскільки їм потрібно детальніше розробляти та узгоджувати зі спеціальним послом тактику дипломатичних бесід та організувати дипломатичні прийоми.

3. Економічна дипломатія.

Економічна дипломатія виникла внаслідок економізації зовнішньополітичної діяльності, спричиненої рядом обставин:

- збільшення кількості учасників міжнародних економічних відносин;
- зростання конкуренції на світових ринках;
- збільшення кількості міжнародних економічних угод;
- зростання товарообігу між країнами та активізація міжнародних фінансових операцій;
- створення економічних союзів та блоків.

4. “Човникова” дипломатія.

- Виникла в період існування двох наддержав (США і СРСР), взаємовідносини між якими визначали розвиток міжнародних процесів.
- ”Човникова дипломатія” полягає у врегулюванні конфліктної ситуації за допомогою посередника, який безперервно курсує між зацікавленими сторонами, проводить безперервні переговори аж до повного вирішення конфлікту.
- “Човникову дипломатію” ще називають “швидкісною дипломатією”, “Конкорд-дипломатією”.

Застосування “човникової дипломатії” пов’язують з діяльністю у 70-х рр. 20-го ст. радника президента США з питань національної безпеки

Г. Кіссінджера.

Генрі Кіссінджер - американський державний діяч, дипломат і експерт у сфері міжнародних відносин. Радник з національної безпеки США в 1969 - 1975 рр. і Державний секретар США з 1973 по 1977 рр. У 2002 році очолив список 100 провідних інтелектуалів світу.

У 60-70 х рр. 20-го ст. погіршилося геополітичне становище США в силу наступних причин:

- 1) зтяжна війна з В'єтнамом;
- 2) загострення відносин з СРСР внаслідок зростання гонки озброєнь;
- 3) протистояння з Китаєм, відсутність дипломатичних стосунків;
- 4) напружені стосунки з арабськими країнами внаслідок підтримки США Ізраїлю у близькосхідному конфлікті.

Кіссінджер розробив комплексний план завершення війни у В'єтнамі, покращення відносин з СРСР, встановлення дипломатичних стосунків з Китаєм і розв'язання близькосхідного конфлікту між Ізраїлем та Єгиптом.

- З кінця 1973 р. Кіссінджер розпочав “човникові” переговори з СРСР, В'єтнамом, Китаєм, Ізраїлем та Єгиптом.
- Всі переговори мали таємний, конфіденційний характер. Ізраїльський журналіст М. Голан: ”Унікальна перевага Кіссінджера під час його човникових” операцій полягає в тому, що він – єдиний, хто постійно проінформований про позиції обох сторін. При цьому кожній зі сторін він повідомляє лиш те, що йде на користь його власним цілям та інтересам”.
- Між листопадом 1973 р. і січнем 1974 р. постійною резиденцією Кіссінджера був “Боїнг-707”.

Результати “човникової дипломатії”

Кіссінджера:

- - січень 1973 р.- підписання угоди про встановлення миру у В'єтнамі (*за це Кіссінджер був нагороджений Нобелівською премією миру*);
- - лютий 1973 р. – опубліковане спільне комюніке Китаю та США, китайсько-американські відносини з ворожих перетворилися у союзницькі;
- - червень 1973 р. – візит Л. Брежнєва до США, під час якого було підписано Угоду про недопущення ядерної війни;
- - жовтень 1978 р. – підписання Кемп-Девідської угоди про мир між Ізраїлем та Єгиптом.

Успіх “човникової дипломатії” залежить від наявності таких чинників:

- 1) учасник переговорів повинен мати реальну владу та авторитет у своїй країні;
- 2) він повинен мати безумовну підтримку глави своєї держави (і діяти, знаючи, що всі його дії будуть схвалені), опозиційних партій, виконавчої та законодавчої влади;
- 3) дипломатична операція повинна відбуватися в умовах суворої таємниці;
- 4) особа, яка веде переговори, повинна добре знати точку зору всіх учасників переговорів;
- 5) вона повинна мати досвід переговорів і вміти викликати до себе довіру та симпатію.

24/01/2013 на Всесвітньому економічному форумі в Давосі відбулася зустріч Віктора Януковича з экс-Держсекретарем США Генрі Кіссінджером.

Що таке «човникова дипломатія»?

- Якось під час інтерв'ю журналіст запитав Генрі Кіссінджера:
 - Пане Кіссінджер! Що таке «човникова дипломатія»?
 - О! Це універсальний метод! Поясню на прикладі. Ви хочете методом човникової дипломатії видати дочку Рокфеллера заміж за простого хлопця з російського села.
 - Це неможливо! Яким чином?
 - Дуже просто. Я їду в російське село, знахожу там простого хлопця і питаю:
 - Хочеш одружитися на американці?
 - Він: У нас і своїх дівчат багато.
 - Я: Так. Але вона дочка мільярдера.
 - Він: О! Це інша справа.
 - Тоді я їду до Швейцарії на засідання правління банку. Питаю: Ви хочете мати президентом міцного сибірського мужика?
 - Фу, — кажуть в банку.
 - А якщо він при цьому буде зятем Рокфеллера?
 - О! Це інша справа.
 - Їду до Рокфеллера. Питаю: Хочете мати зятем російського мужика?
 - Він: У нас в сім'ї всі фінансисти!
 - Я: А він саме президент Швейцарського банку!
 - Він: О! Це інша справа! Сюзі! Ходи сюди. Містер Кіссінджер знайшов тобі нареченого.
 - Це президент Швейцарського банку!
 - Сюзі: Ці фінансисти всі миршаві!
 - Я: Так! Але цей — міцний сибірський мужик.
 - Сюзі: О! Це інша справа!

З початку 2012 р. прем'єр-міністр Італії Маріо Монті, Президент Франції Ніколя Саркозі і канцлер Німеччини Ангела Меркель почали проводити човникову дипломатію для якнайшвидшого подолання європейської боргової кризи.

25.07.2006

Човникова дипломатія Кондолізи Райс на Близькому Сході.

Держсекретар США Кондоліза Райс провела пізно ввечері у понеділок переговори з міністром закордонних справ Ізраїлю Ципі Лівні щодо шляхів припинення конфлікту в Лівані. Держсекретар також проведе переговори з ізраїльським прем'єром Ехудом Ольмертом, а згодом вирушить на палестинські терени.

Пані Райс прибула до Єрусалима після неоголошеного візиту до Лівану, де відбулася її зустріч з прем'єром Фуадом Сініорою, який закликав до негайного припинення вогню.

5. Зустрічі на вищому рівні.

Зустрічі на вищому рівні – це дипломатичний діалог керівників держав шляхом особистих візитів, участі у багатосторонніх переговорах, обміну листами та телефонними розмовами.

Особливості сучасних зустрічей на вищому рівні:

- 1) регулярний характер;
- 2) керівники держав повинні мати широкий загальний світогляд;
- 3) часто питання, які вирішуються на таких зустрічах, стосуються широкого кола держав.

Зустрічі керівників держав називаються самітами (sammit).

- Вперше цей термін вжив У. Черчіль у своїй промові в Единбурзі в лютому 1950 р.
 - **Існують 3 види самітів:**
 - 1) серійні зустрічі на вищому рівні (регулярні і тривалі зустрічі);
 - 2) саміти ad hoc (спеціальні, з певного приводу) – як правило, 1-2 зустрічі, але часом вони відкривають серію зустрічей;
 - 3) зустріч на вищому рівні для обміну думками (з метою з'ясування намірів сторін, обміну інформацією).
 - **Мета проведення зустрічей на вищому рівні:**
 - 1) розвиток дружніх відносин;
 - 2) з'ясування намірів сторін;
 - 3) отримання нової інформації;
 - 4) вирішення дипломатичних та консульських питань (початок переговорів на нижчому рівні).

Вільнюс-2013, саміт «Східного партнерства», 29.11.2013

Саміт ЄС – Росія 28 січня 2014 року

Групове фото керівників країн Групи восьми (G8) перед початком роботи саміту в Аквілі, 8 липня 2009 року

Глава Євросоюзу Х. ван Ромпій, президент України В.Янукович і голова Єврокомісії Баррозу на саміті в Києві 19.12.2011 р.

Саміт G20, або "Великої двадцятки" - об'єднання найпотужніших економік світу 3.11.2011

19.06.2012

в Мексиці відкрився саміт «великої двадцятки»

У ньому приймають участь лідери Росії, США, Китаю, Японії, Німеччини, Франції, Великобританії, Бразилії, Італії, Канади, Мексики, Індії, Євросоюзу, ПАР, Австралії, Південної Кореї, Індонезії, Туреччини, Аргентини, Саудівської Аравії. До участі у зустрічі також запрошені керівники Іспанії, Колумбії, Чілі, Ефіопії, Беніну та Камбоджі.

Саміт великої двадцятки у Стрельні поблизу
Санкт-Петербурга 5 вересня 2013

14-15 травня 1999
у Львові відбувся Шостий саміт президентів країн Центральної та Східної Європи. На цю Зустріч неформального характеру до Львова прибули Президенти Австрії, Болгарії, Німеччини, Польщі, Румунії, Словенії, Угорщини, України і Чехії.

4. Предмет і завдання дисципліни “Дипломатична та консульська служба”.

Дипломатична та консульська служба - це спеціальний орган зовнішньополітичного відомства, що, об'єднуючи дипломатичний та консульський персонал, представляє інтереси власної країни за кордоном та постачає необхідну інформацію, на якій базується зовнішня політика (*Нова Британська енциклопедія*).

Метою дипломатичної служби є реалізація зовнішньої політики та консультування осіб, які цю політику здійснюють.

Метою дисципліни “Дипломатична та консульська служба” є формування уявлення про дипломатію як особливий вид державної діяльності, розкриття специфіки професії дипломата і ознайомлення зі структурою та функціональним призначенням дипломатичної та консульської служби держави.

Відмінність дипломатичної та консульської служб:

- Дипломатична служба представляє і захищає політичні інтереси країни на державному рівні.
- Консульська служба представляє і захищає економічні інтереси не стільки держави, скільки окремих регіонів, підприємств, громадян.